

DAT WE GRAAG BEHOUDEN

De 14 kleurrijke kruiswegstaties op de wanden van het rechter en linker zijschip zijn van latere datum. De Utrechtse kunstschilder Nicolaas Poland (1862-1949), die enkele tientallen jaren heeft gewerkt in het atelier van Mengelberg, voerde deze in 1917 uit in olieverf op doek.

Het doopvont in de doopkapel links achterin de kerk is een pronkstuk uit het atelier van de grote Utrechtse meester-edelsmid Gerard Bartel Brom (1831-1882) en diens zoon Jan Hendrik Brom en is in 1887 geschenken door de kinderen van de parochie, die daarvoor jarenlang in de kersttijd hun hele en halve centen hadden geofferd. Vertaald luidt de Latijnse tekst rondom aangebracht op het kunstwerk: 'De kleintjes van Mijdrecht en Wilnis hebben mij geschenken met hun giften, gedurende vijf jaar bij de kribbe van de Heer vergaard'. Ook de bel bij de sacristie voorin de kerk is afkomstig uit het beroemde atelier van de Utrechtse edelsmeden. De zilveren Godslamp ten slotte, rechts voorin, vormt een van de oudste ornamenten in de kerk en is gemaakt door de Amsterdamse zilversmid Sigismund Zschammer in 1666. Het werk is mooi versierd met blad- en bloemmotieven, met een knop in de vorm van een druiventros.

Kostbaar orgel
Het monumentale orgel dateert uit 1879 en is gebouwd door de Utrechtse orgelbouwer Michaël Maarschalkerveerd (1838-1915), een der zeer groten onder zijn toenmalige vakgenoten als men bedenkt dat ook het beroemde orgel in de grote zaal van het Concertgebouw van deze orgelbouwer is. Michaël en zijn vader Pieter Maarschalkerveerd waren de orgelbouwers van katholiek Nederland in de tweede helft negentiende eeuw, met meer dan 170 kerkorgels op hun naam. In de loop der tijd heeft het orgel meerdere omzwervingen gemaakt door de kerk. Oorspronkelijk werd het geplaatst op het zangkoor in het rechter transept. Vele jaren later in 1946 werd het orgel geplaatst op het torenportaal achter in de kerk, hetgeen niet een goede positie bleek te zijn. Bij een latere restauratie in 1970 is het dan ook verhuisd naar de nis rechts voorin de kerk. Uiteindelijk is het orgel in 1997 tijdens de laatste restauratie weer in volle glorie herplaatst op een galerij in het rechter transept, terug dus op zijn oorspronkelijke plaats. Ook dit orgel was destijds een buitengewoon kostbare aanschaf ten behoeve van de nieuwe kerk. Er was namelijk een bedrag van bijna fl. 5000 mee gemoeid! Samen met de kosten van Mengelbergs fraaie preekstoel vormde dit een bedrag gelijk aan een twaalfde van de bouwsom voor de hele kerk...

Glas-in-lood
De gebrandschilderde ramen van de kerk zijn ook het vermelden meer dan waard. De oudste zijn die in het voorgedeelte van de kerk en de beide transepten en werden vervaardigd in 1876 en volgende jaren door de Utrechtse glazenier Heinrich Geuer (1841-1904), evenals Mengelberg uit Keulen afkomstig en de laatste kunstenaar die we tegenkomen van het Utrechts Kwartier. Van veel latere datum zijn de ramen in de zijbeuken en de doopkapel, die kunstschilder, illustrator en glazenier Lou Manche (1908-1982) begin jaren '50 van de vorige eeuw maakte. Voor de financiering van deze ramen had de legendarische pastoor Van de Pavert, die van 1928 tot 1968 de parochie leidde, een wel zeer ludieke actie ontkend, namelijk met de van Buismanbusjes gemaakte spaarpotjes. Menige oudere parochiaan zal zich dit nog weten te herinneren.

Twee ingangen
Een aardige bijzonderheid is ook, dat de kerk vanaf de bouw meer dan 60 jaar lang twee aparte ingangen heeft gehad. Behalve de huidige ingang onder de toren, die bestemd was voor de Mijdrechtse parochianen, was er nog een tweede ingang aan de zijkant speciaal voor de gelovigen uit Wilnis. Deze laatste ingang is in 1939 dichtgemetseld. Pastoor Van de Pavert, die een groot Maria-vereerder was, liet hier de devotiekapel van Onze Lieve Vrouw van Altijdurende Bijstand bouwen. Deze pastoor had trouwens enkele jaren eerder ook al het hele gebouw opnieuw laten onderheien met 230 palen van 9 m. Dit was dringend nodig omdat de grote toren in de loop der jaren al 8 cm uit het lood was komen te staan. Een uiterst kostbare aangelegenheid in die tijd, waarvoor weer veel geld moest worden ingezameld onder de gelovigen.

Grensgeval
Vermeldenswaard is nog dat de kerk, die in 1976 op de Rijksmonumentenlijst is geplaatst, volledig op grondgebied van de tot 1989 zelfstandige gemeente Wilnis is gebouwd en de zes jaar later opgeleverde pastorie op het grondgebied van de toenmalige gemeente Mijdrecht. De kadastrale grens loopt tot op de dag van vandaag nog precies tussen de beide gebouwen door. De oriëntatie of 'oosting' van het kerkgebouw heeft bouwmeester Tepe waarschijnlijk zeer tot zijn verdriet niet volledig kunnen realiseren wegens de ligging van het terrein. Hiermee wordt bedoeld dat de lengteas van het bouwwerk idealiter in zuiver oost-westelijke richting dient te lopen, waarbij de absis met het hoogaltaar naar het oosten is gericht. Aldus droeg de priester aan het hoogaltaar de Mis op 'ad orientem', op het oosten dus. In de negentiende eeuw werd deze kerksymboliek ook wel aangeduid als 'de Heilige Linie'. In plaats van recht op het oosten heeft Tepe het kerkgebouw iets noordelijker moeten richten. Over kerksymboliek gesproken: als het even kon liet de grote bouwmeester de gewelven van zijn kerken rusten op 12 zuilen, zoals Jezus Zijn kerk grondvestte op de 12 apostelen. Telt u de pilaren maar na en u ziet dat het met deze symboliek helemaal in orde is.

In volle glorie
De kerk is sinds het einde van de vorige eeuw nu weer als totaalkunstwerk in volle glorie hersteld door de ingrijpende restauratie van het gebouw en de toren, in combinatie met de harmonieuze afwerking van het gehele interieur, sober doch met verrassend fraaie accentueringen. Onder bezielende leiding van architect P.D. van Vlitz uit Loosdrecht, een deskundige bij uitstek op het gebied van de neogotische kerkbouw, die onder meer zijn sporen had verdiend in de restauratie van de grote Bonaventurakerk in Woerden en vele andere kerken, is het unieke monument nu cultuurhistorisch verantwoord gerestaureerd.

Heel veel geld
Zeer grote bedragen waren met deze restauratie gemoeid. Het herstel van de buitenzijde vergde in toenmalige munt fl. 2.350.000 en van het interieur fl. 1.100.000. Het in totaal benodigde bedrag van fl. 3,5 miljoen (omgerekend naar nu dus € 1,6 miljoen) kon voor fl. 1.825.000 worden gefinancierd uit rijks- en provinciale subsidies, voor fl. 375.000 uit eigen middelen van het kerkbestuur en voor fl. 1.250.000 uit fondsenwerving onder leiding van de restauratiecommissie, die het project van begin tot eind had begeleid.

(Bouw)pastoor (1869-1899) H.H. Kanne, 1823-1899.

Pastoor (1928-1968) Th.W.M. van de Pavert, 1882-1976, door Joh. ter Hegge 1965.

Dichtgemetselde ingang Wilnisszijde (1939). Let ook op het metselwerk dat zo typerend is voor deze bouwstijl.

De pastorie, ook deel van het monument.

WORD OOK DONATEUR!

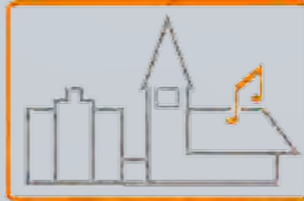
VRIENDEN MONUMENT JOHANNES DE DOPER

Na de afronding van het grote restauratieproject (1994-1998) namen enkele leden van de inmiddels opgeheven restauratiecommissie het initiatief tot oprichting van de Stichting tot Instandhouding van het Monument Sint Johannes de Doper, een geheel zelfstandige vriendenstichting die autonoom werkt en los staat van de kerkelijke gemeenschap. Het bestuur van deze stichting maakt zich zorgen om de toekomst van het monument. Tal van onderhoudswerkzaamheden blijven noodzakelijk, waarvoor slechts ten dele subsidies van overheidswege zijn te verkrijgen, terwijl de parochie zelf evenmin in staat is dit allemaal te bekostigen. Meer dan ooit is de stichting dan ook op zoek naar begunstigers, die willen bijdragen aan het behoud van het monument. Een van de activiteiten van de stichting is het organiseren van passende concerten in het gebouw, dat hiervoor door zijn geweldige akoestiek bij uitstek geschikt is.

Donateur worden voor minimaal € 17,50 per jaar is eenvoudig.

Stuur uw adresgegevens per e-mail naar:

vrienden.monument@gmail.com
of per post naar:
Vrienden Monument
Antwoordnummer 55054
3640 WB Mijdrecht
(postzegel niet nodig)

www.vriendenmonument-johdedoper.nl

Concert Regiokoör De Ronde Venen

DIT VIERTLUIK IS MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR:

- G. Brouwer & Zn B.V., Wilnis, dé groothandel in furnituren
- Homan Allicht, Mijdrecht, Powered by Homan
- A.F. Rosendaal Holding B.V., Wilnis
- Mezis, Amsterdam, hypotheek, pensioenen en verzekeringen
- TWEED, Vinkeveen, online & offline design
- Drukkerij HAZET, Mijdrecht

COLOFON

Fotografie: Henk Butink
Tekst en foto titelpagina: Peter Forsthövel
Redactie: Frans Leeuwerik
Plattegrond: Huub Rijsbergen
Ontwerp en vormgeving: Marcel Straver, TWEED
Drukker: David Zaai, HAZET

2015 © Tweed, ontwerpgebouw.nl, foto's: Jans

H. JOHANNES DE DOPER

Mijdrecht-Wilnis

MONUMENTAAL

Architect W.V.A. Tepe, 1840-1920 en Kunstenaar F.W. Mengelberg, 1837-1919.

Edelsmid G.B. Brom, 1831-1882 en Orgelbouwer M. Maarschalkerveerd, 1838-1915.

Het Sint Bernulphusgilde anno 1900.

Maria-altaar 1880 van F.W. Mengelberg, in 1970 verwijderd tegelijk met het St. Jozef-altaar, de preekstoel en de pieta van dezelfde kunstenaar.

Het interieur van de kerk tot 1969.

MONUMENTAAL KERKGEBOUW

U betreedt een bijzonder kerkgebouw, dat in de jaren 1994-1998 nog grootscheeps is gerestaureerd. Dit monument is een prachtig voorbeeld van de neogotiek, een stroming in de bouwkunst geïnspireerd op middeleeuwse gotische voorbeelden.

Het ontwerp is van de architect Wilhelm Victor Alfred Tepe (1840-1920), die voor de parochie van Mijdrecht en Wilnis een driebeukige hallenkerk tekende, waarbij de hoogte van de zijbeuken vrijwel gelijk is aan die van het middenschip, zoals eeuwenlang gebruikelijk was in Westfalen. Niet verwonderlijk, want Tepe was geboren uit Duitse ouders. Hij had in Duitsland architectuur gestudeerd en er enkele jaren gewerkt, onder meer aan de afbouw van de Dom van Keulen. De uitwendige vorm van het gebouw echter is die van een kruisbasiliek. Door de uitzonderlijke combinatie van hallenkerk en kruisbasiliek neemt dit monumentale gebouw een unieke plaats in binnen het werk van deze architect. Hij bouwde maar liefst 70 neogotische kerken tussen 1871 en 1905, de meeste in het toenmalige aartsbisdom Utrecht. Bekend zijn nog altijd de Willibrordkerk in Utrecht – zijn mooiste schepping – en 'De Krijtberg' in Amsterdam. In onze omgeving zien we Tepe terug in de katholieke kerken van Vinkeveen, Abcoude en Maarsse. Na de grote Pierre Cuypers, beroemd onder meer van het Rijksmuseum en het Centraal Station in Amsterdam, is Alfred Tepe de architect met de meeste neogotische kerken op zijn naam.

Totaalkunstwerk
Tepe werd de architect van het Sint Bernulphusgilde, dat in 1869 was opgericht door de Utrechtse priester G.W. van Heukelum, destijds kapelaan van de Sint Cathariakathedraal in Utrecht. Hij had uitgesproken ideeën over kerkelijke kunst en werd artistiek adviseur van het aartsbisdom. Van Heukelums genootschap bestond vooral uit geestelijken en kunstenaars, die met lezingen en publicaties de christelijke kunst en architectuur wilden propageren. Hij haalde Alfred Tepe, die inmiddels in Amsterdam werkzaam was, over zich in Utrecht te vestigen. Tepe vond dat de Nederlandse kerkbouw-kunst gebaseerd moest worden op de Nederrijnse gotische baksteenkunst van de 15de en 16de eeuw. Naar middeleeuws model werkte hij steeds samen met zijn collega-kunstenaars van het Sint Bernulphusgilde. Ook beeldhouwer/schilder F.W. Mengelberg en glazenier H. Geuer, beiden uit Duitsland afkomstig, en de Utrechtse edelsmid G.B. Brom maakten hiervan deel uit. Al deze godheden komen we dan ook stuk voor stuk tegen als we een rondgang maken door de kerk. Met elkaar

leverde deze groep kunstenaars, die ook bekend stond als het Utrechts Kwartier, met hun kerken steeds een 'Gesamt-kunstwerk' af, een totaalkunstwerk dus.

De bouw
Nadat de vorige katholieke kerk van Mijdrecht en Wilnis – die gestaen heeft op de plaats van de huidige pastorie – te klein en bouwvallig was geworden, besloot de toenmalige pastoor Kanne (een bekende naam in Wilnis met de pastoor Kannelaan) met zijn kerkbestuur onder goedkeuring van aartsbisschop Mgr. Schaezman in 1873 tot de bouw van de huidige kerk. Het toenmalige kerkbestuur en armbestuur besloten gezamenlijk de Sint Jans-Penningvereniging op te richten, die gelden ging verzamelen voor de bouw van de kerk. Toen dit niet genoeg bleek op te leveren besloot men tot de uitgave van obligaties van fl. 100, tegen een rente van 4% per jaar, die aanzienlijk meer geld oprichtten. Architect Tepe, die inmiddels de vaste architect was geworden van het aartsbisdom, werd aangezocht en reeds in maart 1875 kon de bouw van de kerk worden aanbesteed. Het werk werd gegund aan de aannemers Gebr. Peters, die het hadden aangenomen voor de som van... fl. 96.000, inclusief de toren! Een week later al werd met de werkzaamheden begonnen en hoe voortvarend in die tijd gebouwd werd blijkt wel uit het feit, dat pastoor Kanne al met Kerstmis de nachtmis kon opdragen in de nieuwe kerk, waarvan het interieur toen nog lang niet af was. Een half jaar later, op 29 juni 1876, kon de kerk plechtig worden ingewijd door Mgr. Schaezman. De inrichting, met vaak kostbare interieurstukken, werd voltooid in de daarop volgende jaren.

Torenhoog
In de toren werd een grote luidklok geplaatst van maar liefst 1422 pond, toegewijd aan de H. Johannes de Doper, de patroon van de kerk. Die klok is helaas al lang niet meer te bewonderen, aangezien deze in 1943 door de Duitse bezetter werd gevoerd en afgevoerd. Drie nieuwe luidklokken met een gewicht van respectievelijk 434, 879 en 639 kg zijn toen in 1947 in de toren opgehangen. De Nederrijnse gotische baksteenkunst van de 15de en 16de eeuw. Naar middeleeuws model werkte hij steeds samen met zijn collega-kunstenaars van het Sint Bernulphusgilde. Ook beeldhouwer/schilder F.W. Mengelberg en glazenier H. Geuer, beiden uit Duitsland afkomstig, en de Utrechtse edelsmid G.B. Brom maakten hiervan deel uit. Al deze godheden komen we dan ook stuk voor stuk tegen als we een rondgang maken door de kerk. Met elkaar

Het interieur
Veel interieurstukken van de kerk, zoals het hoofdaltaar en enkele gepolychromeerde (veelkleurig beschilderde) houten beelden, werden in het Utrechtse atelier van kunstenaar Friedrich Wilhelm Mengelberg (1837-1919) vervaardigd, hetgeen mogelijk werd gemaakt door grote giften van parochianen én van pastoor Kanne persoonlijk. In verband met de vernieuwingen als gevolg van het Tweede Vaticaan Concilie (1962-1965) zijn verschillende bijzondere interieurstukken helaas uit de kerk verdwenen, waaronder de communiebanken en de gebeeldhouwde houten preekstoel van de grote kunstenaar Mengelberg. Van deze kostbare preekstoel, in 1880 geschenken door een wel zeer royale parochiaan die daarvoor een bedrag van maar liefst fl. 3000 beschikbaar stelde, zijn alleen de vier uit eikenhout gesneden reliëfs betrekking hebbende op de H. Johannes de Doper nog aan de wand in het linker transept te bewonderen.